

РЕЦЕНЗИЯ
от проф. д-р Георги Асенов Арнаудов,
преподавател в Нов български университет,
професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство”,
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
по професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”
с кандидат Марина Плясова

Представената ми за рецензия дисертация на Марина Плясова на тема *Ранната клавирна музика и взаимовръзката ѝ с литературата и другите изкуства (върху примери от Испания, Италия, Франция, Англия)* е развита в рамките на един значим обем от 381 страници. Текстът съдържа множество примери – снимков и нотен материал и оттук реалният текст може да бъде приравнен на, отново обемните 292 страници. Текстът на дисертационният съдържа Увод, Два раздела – **I Раздел. Културата и изкуството през Ренесанса и Барока. клавишни инструменти** съдържащ съответно три глави озаглавени: **Първа глава** Обща характеристика на културата и изкуството от епохата на Ренесанса и барока и значението ѝ за клавирната музика. Тенденции и паралели в изкуството, **Втора глава** Музиката от епохата на Ренесанса и барока. Зараждане и разцвет на клавирното изкуство, **Трета глава** Зараждане и развитие на клавишните инструменти и **II Раздел. Клавирното изкуство в различните държави. Композитори. Педагози. Клавирни школи** съдържащ съответно четири глави озаглавени: **Четвърта глава** Испания, **Пета глава** Италия, **Шеста глава** Франция, **Седма глава** Англия, **Заклучение, Библиография, Приноси на дисертационния Труд, Публикации.**

Всяка една от седемте глави съдържа свои подглави, които изследват в първия раздел характеристиките на епохата на Ренесанса и Барока, развитието на музикалната култура през тези две епохи, възникването и усъвършенстване на клавишните инструменти, а във втория раздел историческия и културен контекст в отделните държави, както и на този фон развитието на клавирното изкуство, с фокусиране върху конкретни автори от епохата. Всичко това създава пределно ясна

конструкция на дисертационния текст, точност и прецизност при излагането на тезите и видим баланс между емпиричния и теоретично разработения материал.

Още в началото следва да изведе че темата е значима не само в научно но и в научно-приложно отношение. Такава тема не коментирана в музикално-научната ни литература и при проверка в информационната база данни на НАЦИД е видно, че единствения дисертационен труд със сходна насоченост е този на проф. д-р Маргарита Кръстева „Изпълнителски принципи при старите клавишни инструменти-родство и връзка със съвременния пианизъм“ и реално той е насочен към изследването на изпълнителските принципи за ритъм, темпо, агогика, динамика, артикулация, орнаментика в бароковата клавирна музика. В случая с представеният ми докторат на Марина Плясова е налице мащабно изследване, насочено към зараждането и развитието на клавишните инструменти, към музикални творби, написани за тях, към изследване на културния контекст на възникването на тези инструменти и към взаимовръзката им с другите изкуства в периода до средата на XVIII век в Испания, Италия, Франция и Англия. Нещо повече, фокусирането върху епохите на Ренесанса и Барока и разглеждането на проблема през призмата на взаимовръзките с други изкуства е наистина приносен ход. За мен най-вече коментарите за влиянието на архитектурно-акустичните предпоставки, на „работната среда“ върху творчеството на композиторите и в частност приведените примери с венецианските композитори и нюансираните търсения в динамичните контрасти между форте и пиано са великолепни попадения. А такива попадения в дисертацията има много и те правят текста приносен и разширяващ информацията за тези две епохи.

Тук следва да изведе, че не само избирането на тема, но и цялостното изследване и разработването на логическата постройка на текста са значими и приносни. Целите на изследването са очертани ясно още в увода на дисертацията и това са по определението на дисертанта *издирването, изследването, анализирането* на факти и материали за възникването и развитието на клавирната музика в Западна Европа „за периода от появата на примитивните образци на клавишни инструменти до средата на XVIII век.“, както и *проучването* на изворни източници

в областта на литературата, живописата и архитектурата от епохата на Ренесанса и Барока, което да бъде предпоставка за намиране на една нова оптика за разбирането на взаимовръзката *„между тези изкуства и отражението им върху развитието на творчество за клавишни инструменти.“* Друга, при това достатъчно амбициозна цел, която си е поставила Марина Плясова е да изследва *„доколко промените и развитието на литературата и визуалните изкуства през епохите на Ренесанса и барока влияят върху усъвършенстването на клавишните инструменти и музикалното творчество за тях“.* Цел, с която в немалка степен дисертантката е успяла да се справи, въпреки че такава една цел би била повод за едно друго, ново дисертационно изследване. С последната поставена цел, да се установи доколко и *„по какъв начин творчеството за клавишни инструменти от Ренесанса и Барока допринася за изграждането на фундамент за следващите епохи“* Плясова се е справила много добре.

Така, поставила си един широк и обемен кръг от цели Марина Плясова е набелязала основните изследователски задачи на дисертационния труд, като на основата на аналитичния и сравнителния методи се е отдала на издирване на материали, на подбор на автори и творби, на щателна обработка на информация. Дисертантката е спазвала строго хронологичния ред на изследване и това е напълно разбираемо що се отнася до изследването на възникването и развитието на клавирната музика в Западна Европа. Впрочем, тук трябва да отчете че идеята да се взре в епохата на Ренесансовата музика и на обособяването на клавирната музика като самостоятелен жанр, с възникването на ричеркара, фантазията, канцоната, прелюдията или токатата е за мен наистина приносна. Подборът на творби от литературата, визуалните изкуства и архитектурата е точен и е наистина много уместен пример на сложните контекстуални връзки очертаващи взаимоотношенията на отделните изкуства с музиката. Това е дало и възможност за задълбоченото проучване и систематизирането на подобрения изследователски материал.

В целият текст на дисертационното изследване е видно че Марина Плясова притежава висока степен на познаване на състоянието на проблема, както и яснота и широки познания за съществуващата литература. Както отново ще подчертая по-

нататък в моята рецензия, дисертантът е извършил една наистина огромна изследователска работа, задълбочено взирание в множество изворни материали, в прототипи на издания на немалко от коментираните и изследваните в дисертацията музикални творби. Идеята на Плясова в случая е била да бъде изследвана, по нейните думи „*степента на достоверност на издирените материали и информационни източници*“, които нерядко, с течение на времето изменят оптиката на нашето разбиране както за епохите на Ренесанса и Барока – две епохи с достатъчно размити помежду им граници – така и за важни детайли от развитието на различните изкуства.

Дисертацията е разделена логически на два основни раздела. В първият раздел който съдържа три глави фокусът на изследването е поставен върху, нека го наречем „културологичния“ контекст на двете епохи, средата в която започват да бъдат изобретявани новите клавишни инструменти и в която възниква жанра на клавирната музика. Изследвани са пътищата, посоките на развитие и тенденциите в областта на културата и изкуството през епохите на Ренесанса и Барока. Тук са налице множество наблюдения и анализи върху общия за Западна Европа политически, културен, та дори и научен контекст с обширни коментари и примери върху философските и методологическите възгледи. Разгледани са етапи от развитието и усъвършенстването на клавишните инструменти, основни инструменти като клавихорда, клавесина с неговите разновидности, дори и хамерклавира. Изследвано е и развитието на ранната клавирна музика и възникването на клавирните жанрове.

Вторият раздел, който съдържа четири глави дисертантката е посветила на конкретизации и сериозно изследване на развитието на клавишните инструменти, както в техническо отношение, така и по отношение на школите за практическо приложение на музицирането в четири знакови за Стария континент страни – Испания, Италия, Франция и Англия. На всяка от тези Европейски култури е посветена по една глава в която фокусът е поставен върху конкретни автори с извършен анализ на техни творби. Конкретизациите засягат различните подходи в технологичния процес на усъвършенстване при изобретяването и изработката на инструментите, изследвани са изворни материали, знакови трактати посветени на клавирната интерпретация, подходи в овладяване на техниката на свирене на

клавишни инструменти. В голяма част от изследваните материали се коментират автентични напътствия за интерпретация от епохата, апликатури, нови подходи към инструменталното майсторство, както и множество предложения за решение на различни технически проблеми. Дисертантката е изследвала също така и въпроси на изпълнителския стил от съответната епоха или школа и свързаните с тях на проблеми на орнаментиката, динамиката, темпо и други проблеми.

Считам, че особено приноси в случая са съпоставките с другите изкуства и спецификите на отделните национални култури, философията и естетиката, както и търсенето и намирането на универсални модели. Така разгледан, с двата раздела и включените в тях глави текстът на дисертацията показва висока степен на съответствие на избраната от Марина Плясова методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Масивният текст на дисертацията и изобилните примери и позовавания показват една много висока степен на познаване на състоянието на проблема с възникването и развитието на ранната клавирна музика и нейните контекстуални връзки с другите изкуства и голяма степен на съответствие на използваната литература. Текстът на дисертацията на Марина Плясова е основан на множество, над шестстотин цитирания и позовавания на представителен брой автори, като в частта Библиография са указани общо 184 заглавия – 92 от които са на кирилица, а 92 са публикации на латиница, както и множество линкове към интернет публикации. Цитиранията и позоваванията впрочем обхващат един изумително голям период от време, като в тях намираме даже и публикации и от ранния XVII до наши дни. Сред тях ние виждаме текстове като Mersenne, Marin (1588-1648). *L'Harmonie universelle* (1636), Voileau-Despréaux, Nicolas (1636-1711) „*Art poétique*“, 1674 или „Седем въпроса, отнасящи се до благородното изкуство на музиката“ на знаменития немски органист, учител, производител на инструменти, музикален историк, композитор и музикален теоретик Якоб Адлунг от 1768. За мен, тези многобройни цитирания и позовавания са доказателство за собствен принос на дисертанта при събирането и анализирането на емпиричните данни.

Това ми дава основание да оценя високо изследователските интереси на докторантката, която не се е задоволила със съвременни интерпретации па темата а е отишла директно в изворните текстове, които са ѝ помогнали в изследването на проблема. Всички те, както и множество линкове към електронни публикации са цитирани многократно, както като текстове, така и като позовавания при това изключително коректно и точно в корпуса на текста на дисертацията като бележки под линия.

Към текста на дисертацията е приложен и списък с „Публикации по темата на дисертационния труд“ в който е представена информация за публикациите на докторанта. Първите две от тези публикации са в сборниците с материали от научните срещи на докторанти в Националната музикална академия – ДОКТОРАНТСКИ четения ...: сборник с материали от научна среща на докторанти от Националната музикална академия "Проф. Панчо Владигеров", ISSN 2367-4873 през 2021 и 2022 година, а третата публикация, макар и под печат е отново в издание на НМА STUDENTUM OPERA SCRIPTA STUDENTUM OPERA SCRIPTA Годишно издание за студентски научни разработки ISSN 2683-0184. Това са публикациите:

1. Плясова, Марина. (2022). „Към въпроса за възникването и еволюцията на предшествениците на клавирните инструменти“ – В: Докторантски четения 2022. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, с. 100 – 113.
2. Плясова, Марина. „Клавирната музика от ранните епохи. Нотация. Жанрове в клавирната музика“ – В: Докторантски четения 2023. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, под печат.
3. Плясова, Марина. „Зараждане и усъвършенстване на клавишните инструменти до средата на XVIII век" – В: онлайн сборник „Studentum opera scripta“, 2023. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, под печат.

И трите публикации са тясно свързани с темата на дисертацията, като следва да се отчете че и трите са в издания които са включени в националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране, което ми позволява да приема че те отговарят напълно на изискванията на Правилника за

приложение на ЗРАСРБ за наличието на публикувани материали в специализирани издания в областта на изкуствата.

Аз съм запознат в основи с текста на представеният ми от дисертанта автореферат който съдържа 124 страници и много точно и ясно представя основни положения и проблематики от текста на дисертацията. Този, наистина обемен автореферат може да бъде разглеждан и като автономно публикация, която синтезира текста и цялостната логическа постройка на корпуса на дисертационния труд.

Като потвърждавам че съм напълно съгласен с изведените от дисертантката приноси, с настоящето бих желал да предложа на уважаемото Научно жури да присъди на Марина Плясова образователната и научна степен „доктор” по специалност 8.3. „Музикално и танцово изкуство”.

София, 02.03.2024 г.

проф. д-р Георги Асенов Арнаудов